

УДК 631.11. 338.432

I. С. Гурська,

к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ НА РИНКУ ТВАРИНИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

I. S. Hurska,

Docent of department of economic enterprises separated subdivision of
NUBIP Ukraine «Berezhany agricultural institute»

ORGANIZATIONALLY ECONOMIC TERMS OF FUNCTIONING OF AGROCULTURAL GROUPS AT MARKET OF ANIMAL HUSBANDRY

В статті розглянуто організаційно-економічні умови функціонування сільськогосподарських підприємств-виробників продукції тваринництва на регіональному ринку. Досліджено сучасний стан тваринництва, визначено основні напрями розвитку галузі на прикладі Тернопільської області в умовах ринкових трансформацій.

In this article shows organizationally-economic conditions of functioning agricultural enterprises which are the animal husbandry at regional market. The modern state of animal was researched, the main directions for development of industries were defied in a market transformation on the example of agricultural enterprises of the Ternopil region.

Ключові слова: організаційно-економічні умови виробництва продукції тваринництва, ринок, реалізація, ціна, прибуток.

Key words: organizational and economic conditions of livestock production, market, sale, price, profit.

Постановка проблеми. Ринок тваринницької продукції є одним із сегментів, що формує продовольчу безпеку країни та забезпечує постачання населення незамінними продуктами харчування – молоком та м'ясом. Незважаючи на сприятливі умови для розвитку галузі тваринництва в Україні, обсяги виробництва та споживання продукції з розрахунку на одну особу не відповідають раціональним нормам і є значно нижчими порівняно з іншими країнами світу.

Тому вдосконалення організаційно-економічних складових функціонування підприємств-виробників тваринницької продукції, як основних постачальників молочної та м'ясної сировини вимагає комплексного та поглибленого науково обґрунтованого підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-економічні умови ринково орієнтованого виробництва тваринницької продукції досліджують вітчизняні науковці: П. С. Березівський, Т. Г. Дудар, М. М. Ільчук, В. М. Калінчик, М. К. Пархоμεць, О. М. Шпичак та інші. У працях цих дослідників відображено проблеми розвитку аграрного ринку, теоретичні та практичні аспекти економічної ефективності виробництва та реалізації продукції тваринництва.

Постановка завдання. Метою даної статті є оцінка сучасного стану виробництва тваринницької продукції в Тернопільській області та обґрунтування організаційно-економічних заходів щодо його відродження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційно-економічні умови передбачають передусім формування системи сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, господарств населення, переробних підприємств та інших суб'єктів ринкової інфраструктури, відпрацювання стратегічних напрямів і методів діяльності, спрямованих на налагодження обмінних процесів, тобто процесів виробництва, купівлі та реалізації продукції.

Щодо організаційно-економічних умов виробництва та реалізації тваринницької продукції, то вони розглядаються як сукупність організаційних форм і економічних важелів, взаємодія яких дозволяє забезпечити стабільне функціонування та ефективний розвиток підприємств-виробників тваринницької продукції в сучасному ринковому середовищі (рис.1).

Організаційно-економічні умови ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств-виробників тваринницької продукції мають забезпечити розв'язання таких ключових завдань, як соціально-економічний розвиток села, зростання добробуту сільських жителів, продовольче забезпечення та національна безпека країни. Їх ефективність значною мірою залежить від специфіки природно-економічних умов господарювання, організаційних форм виробництва та реалізації агропродовольчої продукції.

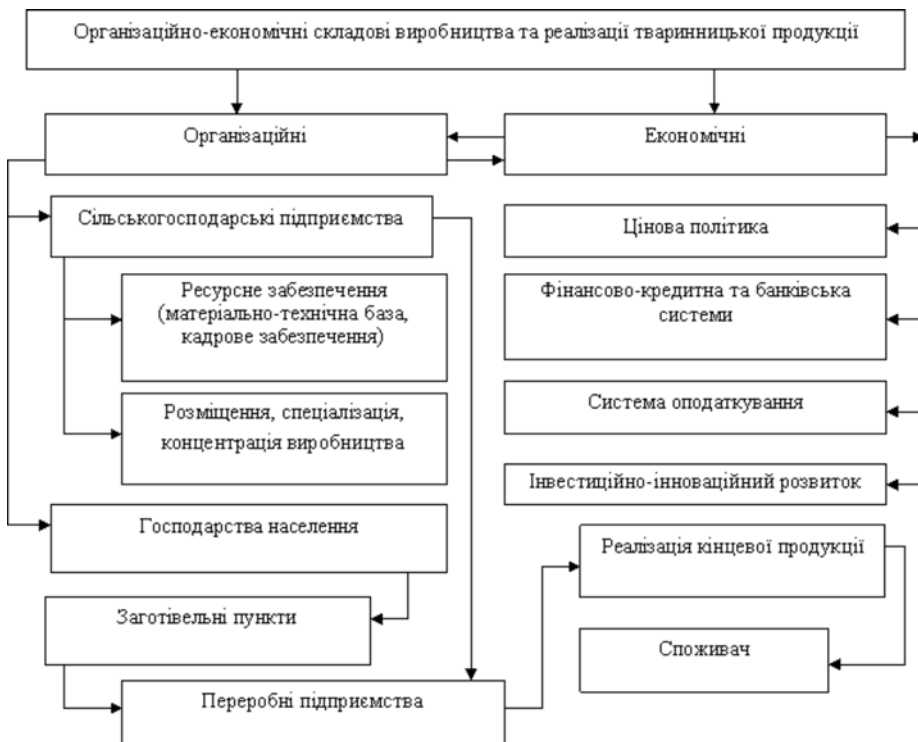

Рис. 1. Класифікація організаційно-економічних складових виробництва та реалізації тваринницької продукції
Власна розробка

Організаційно-економічні умови функціонування сільськогосподарських підприємств-виробників тваринницької продукції в Тернопільській області це система взаємозв'язаних засобів, які використовуються, чи можуть бути використані з метою досягнення поставлених цілей, тобто залучення їх не тільки у виробничу, а й у фінансову та соціальну діяльність.

Нинішній стан галузі тваринництва спричинений недоліками в аграрній політиці та недосконалістю механізму регулювання ринку тваринницької продукції. У табл. 1 наведені статистичні дані середньорічного поголів'я худоби та птиці Тернопільської області за 2000-2011 рр.

Таблиця 1.
Поголів'я худоби і птиці в Тернопільській області, тис. голів

Поголів'я	Роки						Відхилення (+/-) 2011 р. до 2000 р.
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	
Усі категорії господарств							
Велика рогата худоба	387,5	261,3	205,8	197,6	182,4	184,9	-202,6
в т.ч. корови	193,5	151,9	120,3	116,1	111,9	112,0	-81,5
Свині	276,7	285,8	305,5	351,7	369,7	344,5	67,8
Вівці та кози	16,0	13,6	11,5	11,3	11,2	11,4	-4,6
Птиця всіх видів	4143,2	4729,8	4356,0	4335,6	4336,7	4347,6	204,4
Сільськогосподарські підприємства							
Велика рогата худоба	132,4	41,0	26,2	26,5	26,6	29,4	-103,0
в т.ч. корови	37,9	12,6	8,3	8,5	9,0	9,4	-28,5
Свині	38,5	53,3	68,9	88,0	109,3	93,2	54,7
Вівці та кози	0,4	0,5	0,3	0,3	0,4	0,4	-
Птиця всіх видів	108,6	712,2	684,0	628,6	760,5	744,4	635,8
Господарства населення							
Велика рогата худоба	255,1	220,3	179,6	171,1	155,8	155,5	-99,6
в т.ч. корови	155,6	139,3	112,0	107,6	102,9	102,6	-53,0
Свині	238,2	232,5	236,6	263,7	260,4	251,3	13,1
Вівці та кози	15,6	13,1	11,2	11,0	10,8	11,0	-4,6
Птиця всіх видів	4034,6	4017,6	3672,0	3707,0	3576,2	3603,2	-431,4

Розраховано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Чисельність поголів'я великої рогатої худоби, в усіх категоріях господарств за досліджуваній період скоротилася з 387,5 до 184,9 тис. голів, у тому числі корів – з 193,5 до 112,0 тис. голів; овець та кіз – з 16,0 до 0,4 тис. голів. Натомість поголів'я птиці всіх видів за цей час зросло з 4143,2 до 4347,6 тис. голів; свиней – з 276,7 до 344,5 тис. голів.

У сільськогосподарських підприємствах області на початок 2011 р. утримувалось 93,2 тис. гол. свиней, що в 2,4 рази більше показників 2000 р., птиці – 744,4 тис. голів, що у 6,8 разів більше. Водночас сільськогосподарські підприємства не змогли подолати тенденцію до скорочення поголів'я великої рогатої худоби та корів. Так, поголів'я великої рогатої худоби в аграрних підприємствах у 2011 р. порівняно з 2000 р. зменшилось в 2,1 рази. Однією з причин незадовільного стану тваринництва в сільськогосподарських підприємствах є скорочення витрат та зниження якості кормових ресурсів.

Протягом 2000-2011 рр. у м'ясному підкомплексі Тернопільської області відбулися значні зміни. Обсяг виробництва м'яса (в забійній вазі) в усіх категоріях господарств зменшився з 48,2 тис. т у 2000 р. до 38,3 тис. т у 2011 р., тобто на 9,9 тис. т, молока – з 505,6 тис. т до 418,1 тис. т (на 87,5 тис. т). Водночас виробництво пташиних яєць зросло з 234,5 млн шт. до 378,7 млн шт., тобто на 144,2 млн шт.

Таблиця 2.
Виробництво основних видів продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області, тис. т

Вид продукції	Роки						Відхилення (+/-) 2011 р. до 2000 р.
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	
М'ясо(у живій вазі)	11,0	8,2	11,1	11,8	14,1	16,0	5,0
в т.ч. яловичина і телятина	9,2	4,7	3,3	3,1	3,2	3,3	-5,9
свинина	1,4	2,6	5,6	7,0	9,3	10,1	8,7
м'ясо птиці	0,1	0,8	2,2	1,7	1,6	2,6	2,5
Молоко	72,9	35,5	28,0	33,0	34,5	37,7	-35,2
Яйця, млн шт.	21,1	73,2	113,1	103,3	118,4	132,8	111,7

Розраховано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Основними виробниками тваринницької продукції залишаються дрібні особисті селянські господарства. Слід відмітити, що в сільськогосподарських підприємствах, хоч і незначна, але проявляється тенденція до зростання виробництва продукції тваринництва. Так, протягом аналізованого періоду виробництво м'яса (у живій вазі) в агроформуваннях Тернопільської області зросло з 11,0 тис. т у 2000 р до 16,0 тис. т у 2011 р., пташиних яєць – з 21,1 до 132,8 млн шт. (табл. 2).

Тенденція росту виробництва продукції тваринництва досягається за рахунок продукції свинарства та птахівництва головним чином у сільськогосподарських підприємствах. Зокрема, частка м'яса свинини у структурі виробленої продукції тваринництва збільшилася на 50 % і становила 10,1 тис. т у 2011 р., м'яса птиці на 3,8 % і становило відповідно 2,6 тис. т. Проте, виробництво молока та яловичини за 2000-2011 рр. скоротилося, тобто тих складових, що завжди були визначальними для тваринництва даного регіону.

Ринок продукції тваринництва невід'ємний від сировинної бази м'ясопереробної галузі. Дрібнотоварне виробництво в м'ясній галузі призвело до руйнування потужних тваринницьких сільськогосподарських підприємств і не дає можливостей для розвитку малих приватних і колективних ферм. Це вилитося в різке скорочення поголів'я худоби, фактичне знищення спеціалізованого тваринництва, зменшення виробництва м'яса й скорочення його споживання, старіння матеріально-технічної бази, порушення інфраструктури й ринків збуту м'яса, посилення конкуренції з боку іноземних виробників м'ясопродуктів. Тому, існує гостра потреба у першочерговому відродженні в регіоні такої галузі тваринництва, як скотарство, а також у подальшому розвитку яєчного птахівництва.

В умовах ринкових відносин досить гострою є проблема реалізації виробленої продукції тваринництва. Жорстка конкуренція спонукає сільськогосподарські підприємства до пошуку нових ринків збуту для забезпечення прибуткової діяльності.

Таблиця 3
Динаміка обсягу реалізації продукції тваринництва у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області, тис. т

Вид продукції	Роки						Відхилення (+/-) 2011 р. до 2000 р.
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	
Худоба та птиця (у живій масі)	26,3	7,5	12,2	10,0	12,3	16,0	-10,3
Молоко та молочні продукти	48,7	28,3	24,1	29,3	30,5	35,6	-13,1
Яйця, млн шт.	20,4	72,7	115,3	103,5	115,5	133,3	112,9

Розраховано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Протягом аналізованих років, як показують наші дослідження, у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області значно зменшився обсяг реалізації худоби і птиці (у живій вазі), що пояснюється зменшенням обсягу виробництва цієї продукції через її значну збитковість. Так, протягом 2000-2011 рр. реалізація м'яса худоби і птиці зменшилась на 10,3 тис. т, а реалізація молока та молочних продуктів на 13,1 тис. т (табл. 3). Змінилася структура каналів реалізації продукції тваринництва, головним з яких є – переробні підприємства. Якщо в 2000 р. переробні підприємствам було реалізовано 11,4 % худоби та птиці (у живій масі), то у 2011 р. – 65,0 відсотки.

Розвиток ринку продукції тваринництва у регіоні знає впливу складових ринкового механізму, а саме: попиту і пропозиції, ціни та конкурентоспроможності виробленої продукції. В ринковому середовищі система ціноутворення формується від роздрібною ціни, що складається на ринку продукції тваринництва, виходячи з попиту і пропозиції.

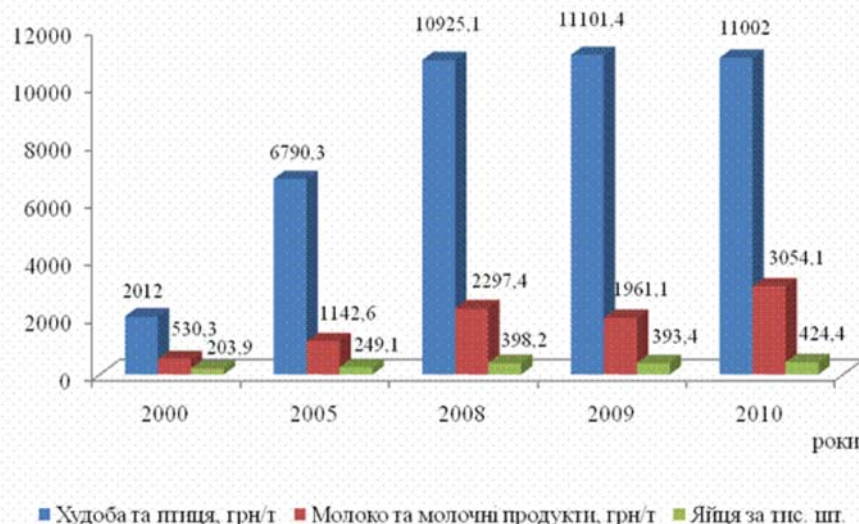

Рис. 2. Динаміка ціни реалізації продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами Тернопільської області.
Побудовано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Незважаючи на деяке підвищення закупівельних цін у 2011 р., виробництво продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах області залишається низько прибутковим, або збитковим. Так, закупівельна ціна за 1 тону худоби та птиці (у живій вазі) зросла із 1212 грн у 2000 р. до 12512,3 грн у 2011 р., або на 16,1 %, молока та молочних продуктів – відповідно із 530,3 до 3103,8 грн (17,0 %), яєць – із 203,9 до 448,5 грн (45,3 %). Внаслідок диспаритету цін на продукцію тваринництва, аграрні підприємства недоотримують значної кількості коштів на забезпечення відтворювального процесу в галузі, особливо на формування її матеріально-технічної бази.

В Україні має бути активний економічний вплив з боку держави на формування ціни і доходів сільськогосподарських товаровиробників продукції тваринництва, що забезпечить нормальний відтворювальний процес випуску продукції високої якості, яка відповідає запитам споживачів.

Першочерговими завданнями в механізмі державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що забезпечить ефективний розвиток галузі тваринництва є створення нормативно-правової бази, регулювання доходів, державна підтримка через дотації за реалізовану продукцію тваринництва. Необхідним є також вдосконалення системи ціноутворення, розширення ринків збуту та сприяння ефективній роботі переробних підприємств, що спричинить розвиток інфраструктури та відповідних соціально-економічних умов на селі.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз організаційно-економічних умов ефективного функціонування виробників продукції тваринництва в Тернопільській області дає підстави стверджувати про необхідність інтенсифікації розвитку даної галузі на інноваційній основі, яка передбачає нарощування поголів'я худоби і птиці, особливо маточного, яке забезпечить розширене відтворення стада в аграрних формуваннях. Економічне стимулювання розвитку тваринництва в аграрних формуваннях має здійснюватися в умовах вільного ціноутворення в поєднанні з державним регулюванням, а також впровадження контрактної системи заготівлі тваринницької продукції між товаровиробниками і переробними підприємствами.

Література.

1. Аналіз ринку м'яса та м'ясних виробів у Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.marketing.net.ua/view_markets.php?num=17887
2. Економічні напрями ефективного функціонування ринків продукції скотарства / [М. М. Ільчук, М. В. Калінчик, М. М. Рудий та ін.]. – К.: Нічлава, 2009. – 352 с.
3. Сільське господарство Тернопільської області 2011: [стат. зб.]. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2012. – 215 с.
4. Тваринництво Тернопільщини за 2011 рік: [стат. зб.]. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2012. – 138 с.

References.

1. Analiz rinku m'iasa ta m'yasnix virobiv u Rosii [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.marketing.net.ua/view_markets.php?num=17887
2. Ekonomichni napryami effektivnogo funkcionuvannya rinkiv produkci skotarstva / [M. M. Il'chuk, M. V. Kalinichik, M. M. Rudii ta in.]. – K.: Nichlava, 2009. – 352 s.
3. Sil' s'ke gospodarstvo Ternopil' s'koi oblasti 2011: [stat. zb.]. – Ternopil': Golovne upravlinnya statistiki u Ternopil' s'kii oblasti, 2012. – 215 s.
4. Tvarinnictvo Ternopil' schini za 2011 rik: [stat. zb.]. – Ternopil': Golovne upravlinnya statistiki u Ternopil' s'kii oblasti, 2012. – 138 s.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2013 р.

3643
5874

5803 3515

ТОВ "ДКС Центр"